

معماری شهری معیار توسعه فیزیکی دانشگاه‌های جهان

طرح توسعه دانشگاه تهران بار دیگر با اعتراضاتی همراه است. بررسی‌های مانشان می‌دهد معیار توسعه فیزیکی در دانشگاه‌های مطرح دنیا بر اساس شاخص ظرفیت و امکانات منطقه‌ای و عدم آسیب‌رسانی به بافت شهری است

و مراکز تفریحی مانند پارک‌سالن ورزشی، نزدیکی به مراکز مخابرات، نزدیکی به بیمارستان و مراکز درمانی، نزدیکی به آتش‌نشانی و... باید مدنظر باشد. دو، معیار اختصاصی است، این معیار شرایط استقرار کاربردی در محیط از جمله همجواری مناسب و سازگاری را مدنظر دارد. البته معیارهای پایدهای مکان از جمله شعاع عملکرد مفید، جمعیت زیر پوشش و قطعات تفکیکی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. نکته قابل توجه در بررسی مکان‌یابی دانشگاه‌های برتر جهان رعایت این موارد است.

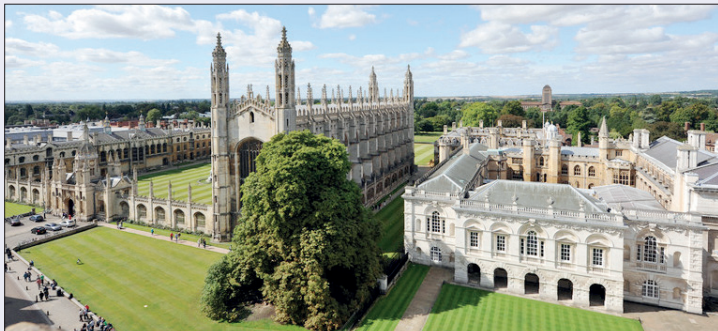
برخوردار است. برای ارائه خدمات آموزشی مطلوب، رعایت معیارهای زیست‌محیطی در مکان‌یابی و استقرار آنها الزامی است. کارشناسان دو معیار اصلی برای استقرار فیزیکی دانشگاه‌ها در نظر می‌گیرند: یک، معیارهای عمومی، مانند سازگاری، آسایش، کارایی، مطلوبیت، سلامتی و ایمنی. این معیار به این معناست که برای تأسیس یک دانشگاه فاکتورهایی از جمله نزدیکی به خیابان اصلی (برای دسترسی بهتر به وسایل نقلیه عمومی)، دوری از مناطق صنعتی و تاسیسات، نزدیکی به مراکز فرهنگی مانند موزه، سینما، نزدیکی به مراکز انتظامی

با عنوان «دردهای طرح توسعه دانشگاه تهران»، منتشر شد؛ طرحی که اجرا کنندگان آن ادعای کنند در پایان این پروژه این دانشگاه تبدیل به یک «شهر دانش» می‌شود، اما در طرف دیگر مخالفان نظر دیگری دارند و از یک مکان‌یابی اشتباه سخن می‌گویند. بر همین اساس در این گزارش نگاهی به موقعیت جغرافیایی دانشگاه‌های برتر دنیا می‌اندازیم اما پیش از آن توجه به این سوال مهم است که معیارهای مکان‌یابی در تخصیص فضای دانشگاهی چیست؟ بدون شک نحوه تخصیص فضا برای کاربری آموزشی از اهمیت زیادی

چند وقتی است خبرها و حاشیه‌های طرح توسعه دانشگاه تهران، روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها را به دنبال خود کشانده است. هر روزی عده‌ای مخالف و موافق در محافل جدا یا مشترک گرد هم می‌آیند و به بحث و تبادل نظر می‌پردازند اما این گردهمایی‌ها تاکنون نتیجه‌ای را به دنبال نداشته است. (صفحه ۸ ریاخوانید) پیش‌تر در همین صفحه گزارشی از ابهامات موجود در طرح توسعه این دانشگاه

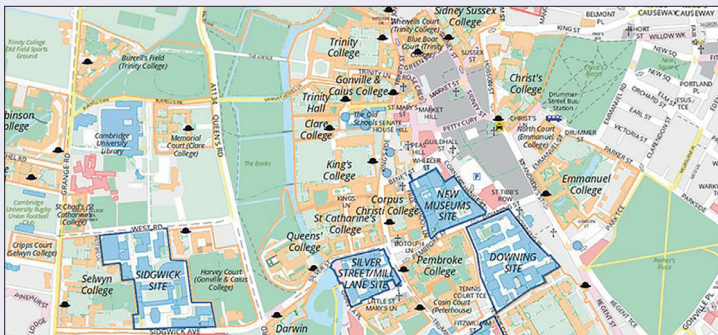
یزدان محمدی روزنامه‌نگار

توسعه کمبریج، دانشگاهی مطابق با قوانین محلی

تاریخچه تأسیس: دانشگاه کمبریج انگلستان دومین دانشگاه قدیمی این کشور حدود ۸۰۵ سال پیش تأسیس شده و متشکل از ۳۱ دانشکده و دپارتمان آکادمیک که در ۶ مرکز سازماندهی شده‌اند، است. جدیدترین دانشکده این دانشگاه رایبسون نام داشته که در دهه ۱۹۷۰ تأسیس شده است و کالج هومرتن که در مارس ۲۰۱۰ از شکل انجمن به دانشکده کامل تبدیل شد، را می‌توان جدیدترین دانشکده نامید.

موقعیت مکانی: این دانشگاه در شرق انگلستان است و جالب اینکه ساختمان‌های زیادی از شهر با ارزش تاریخی را از آن خود کرده است. **وضعیت توسعه فیزیکی:** از آنجا که این مجموعه تحصیلات عالی انگلیس دارای قدمتی چند صدساله است، اسنادی مبنی بر اینکه در چه دوره‌هایی گسترش داشته یا بازسازی شده است در دسترس نیست اما اوایل سال ۲۰۱۵ میلادی دانشگاه کمبریج از یک طرح جدید توسعه شهری در منطقه شمال غربی خبر داد تا به این منظور بتواند یک چارچوب جدیدی را برای یک منطقه محوری با تلفیقی از جامعه دانشگاهی و فضای شهری ارائه دهد. این برنامه توسعه از سوی Aecom تدوین شده که به نوعی آرمان دستیابی به یک فضای شهری متعادل، دائمی و پایدار است. طرح توسعه شمال غربی کمبریج شامل هزار و ۵۰۰ خانه برای کارگران کلیدی، دوهزار خوابگاه برای دانشجویان کارشناسی ارشد، هزار و ۵۰۰ خانه برای فروش، ۱۰۰ هزار مترمربع فضا برای امکانات پژوهشی مرکز محلی احداث دبستان، مرکز انجمن، مرکز پزشکی، سوپرمارکت، فروشگاه و هتل خواهد بود. اما این شهر جدید کاملاً با قوانین محلی سکونت و تجارت در شهرهای بزرگ همانندی می‌کند و می‌تواند در توسعه شهری کمبریج نقش بی‌بدیلی را ایفا کند. همچنین در این طرح توسعه فضای سبز شهری، حفظ محیط زیست، گسترش احداث خانه‌های سبز، ایجاد فضاهای ایمن برای رفت و آمد شهروندان و توسعه زیربنای حمل‌ونقل شهری همگی لحاظ و در نظر گرفته شده است.

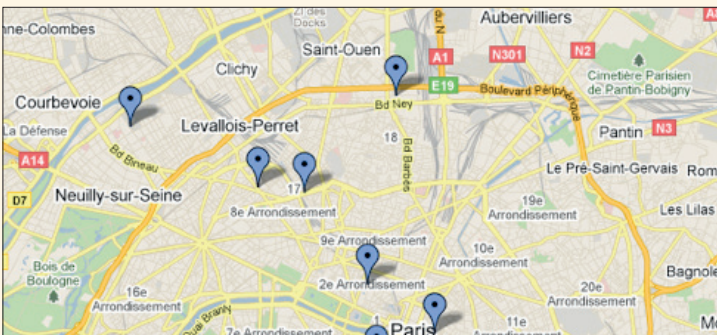
توسعه غیرمتمرکز دانشگاه‌ها در مرکز شهر

تاریخچه تأسیس: دانشگاه بن آلمان توسط فردریش ویلهلم سوم پادشاه پروس، تأسیس شد. اکنون این دانشگاه دارای ۵۴۴ استاد و ۳۲ هزار و ۵۰۰ دانشجو در سه مقطع تحصیلی دارد. این دانشگاه مشهور آلمانی از سال ۱۸۱۸ تا ۱۹۲۸ دارای پنج دانشکده بود اما در سال ۱۹۲۸ دانشکده حقوق و اقتصاد که تا آن زمان بخشی از دانشکده هنر و علوم محسوب می‌شدند، دانشکده حقوق و اقتصاد جدید را شکل دادند. **موقعیت مکانی:** این دانشگاه دولتی که در رتبه‌بندی جهانی جزء ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان است، در مرکز شهر واقع شده است. **وضعیت توسعه فیزیکی:** گسترش این دانشگاه بعد از دهه ۱۹۰۰ میلادی چندان رونق نداشته و همچنان بازسازی‌هایی صورت گرفته و هیچ گونه گسترش فیزیکی نداشته است. در مرکزیت شهر قرار داشتن این دانشگاه مانع اصلی توسعه دانشگاه است که مشکلاتی را در پی دارد و شاید به همین علت است که این دانشگاه دارای پردیس متمرکز نیست و دانشکده‌ها و مراکز اداری و تحقیقاتی آن در ۳۷۱ ساختمان جداگانه قرار دارد.

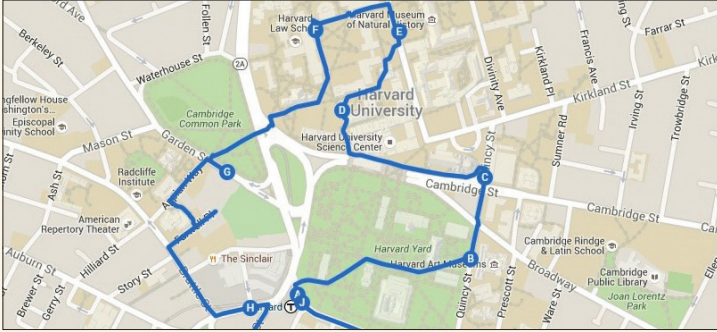
دانشگاه سوربن، دانشگاهی بدون توسعه فیزیکی

تاریخچه تأسیس: دانشگاه سوربن فرانسه قدیمی‌ترین دانشگاه این کشور است که شامل ۱۴ دپارتمان آموزشی و پژوهشی و پنج موسسه است. **موقعیت مکانی:** تمام دانشکده‌های این دانشگاه در گذشته در مرکز پاریس و در یک جا بود. اما امروزه حدود ۹ دانشکده که همگی به نام سوربن معروف است در جاهای مختلف فرانسه است. البته این گسستگی دانشکده‌ها به انقلاب سال ۱۹۶۸ فرانسه ارتباط دارد که منجر به تقسیم ۱۳ دانشکده شد. پردیس‌های این دانشگاه در پاریس، حومه شهر یا خارج از کشور قرار دارد. کومپینی و فونتیلو دو پردیس این دانشگاه هستند که مسافتی ۴۰ دقیقه‌ای با پردیس مرکزی دارند. **وضعیت توسعه فیزیکی:** قدمت دانشگاهی و نیز موقعیت مکانی این دانشگاه شاید از جمله علت‌هایی باشد که هیچ‌گاه باعث نشده سخنی از متمرکزسازی این دانشگاه بیان شود چراکه هرگونه توسعه یا یکجاسازی این دانشکده‌ها متحمل هزینه‌هایی در بافت شهری پاریس می‌شود.

مکان‌یابی دقیق دانشگاه هاروارد

تاریخچه تأسیس: هاروارد در سال ۱۶۳۶ میلادی ساخته شد. این دانشگاه درحال حاضر دارای ۹ دانشکده با ۱۶۰ رشته تحصیلی است. **موقعیت مکانی:** این دانشگاه در شهر کمبریج ایالت ماساچوست آمریکا واقع شده است. فاصله این دانشگاه با دانشگاه ام‌آی‌تی کمتر از دو کیلومتر است. نکته جالب‌تر اینکه این دو دانشگاه از سه سوه به رودخانه منتهی می‌شوند. لذا مکان‌یابی این منطقه که چند دانشگاه در آن واقع شده به قدری دقیق بوده که در بافت شهری تأثیری ندارد. قسمتی‌هایی از دانشگاه هاروارد مثل دانشکده پزشکی و دانشکده بازرگانی در شهر مجاور کمبریج یعنی بوستون قرار دارد. **وضعیت توسعه فیزیکی:** هاروارد در طول این سال‌ها بارها به دلایل مختلف گسترش پیدا کرده است. ساختمان دوم این دانشگاه، به نام «کالج بومیان»، در ۱۶۵۴ تأسیس شد و انتشارات و مطبوعات دانشگاه که از سال ۱۶۳۸ به آن محل انتقال یافت. برخی دانشکده‌ها هرکدام تقریباً ۳۰ سال پیش بازسازی شده و در سال‌های اخیر هیچ‌گونه گسترش فیزیکی نداشته‌اند.

توسعه آکسفورد یا حفظ بافت سنتی و شهری

تاریخچه تأسیس: تأسیس دانشگاه آکسفورد در انگلیس به سال ۱۰۹۶ بازمی‌گردد. آکسفورد از سال ۱۱۶۷، رشد یافت و حالا از ۳۸ دانشکده تشکیل شده است. دوران رنسانس برای این دانشگاه، دوران گسترش و تحول بود، در سال ۱۸۵۳ دانشگاه‌های ریاضیات، علوم طبیعی، ادبیات انسانی و حقوق و تاریخ مدرن در آکسفورد و چند دانشگاه دیگر ایجاد شدند و ششمین دانشکده که به این دانشگاه افزوده شد، تکنولوژی نام داشت. **موقعیت مکانی:** این دانشگاه در جنوب جزیره قرار دارد و از خوابگاه‌ها، دانشکده‌ها، دپارتمان‌ها و مجتمع‌ها تشکیل شده که در مرکز پردیس پراکنده‌اند. **وضعیت توسعه فیزیکی:** آکسفورد با وجود قدمتی چند قرن اما در گسترش فضای فیزیکی خود آثار و تمدن قدیمی را حفظ کرده است. هرچند در برخی مواقع گسترش یافته اما بافت سنتی و شهری را تغییر نداده است. به عنوان مثال بزرگ‌ترین کتابخانه انگلیس در این دانشگاه است و مساحتی برابر ۱۹۰ کیلومتر مربع دارد و گفته می‌شود وسعت این کتابخانه سالانه پنج کیلومتر افزایش پیدا می‌کند اما این تغییرات در بافت محلی بی‌تأثیر است.

توسعه استنفورد با نظرسنجی از دانشجویان

تاریخچه تأسیس: دانشگاه استنفورد در سال ۱۸۹۱ توسط یک زوج تأسیس شد. این دانشگاه دارای دانشکده‌های علوم، بازرگانی، حقوق، پزشکی و مهندسی است. **موقعیت مکانی:** این دانشگاه میان شهر سانفرانسیسکو و سن خوزه در دره سیلیکون ایالت کالیفرنیا واقع شده است.

وضعیت توسعه فیزیکی: برخی دانشکده‌های این دانشگاه مثل علوم هر چند سال یک‌بار به دلیل افزایش علوم نوین گسترش فیزیکی و محیطی پیدا می‌کند و اما سایر دانشکده‌ها آخرین بار در ۱۹۸۳ بازسازی شده‌اند. نکته جالب اینکه در سال ۲۰۱۶ هنگامی که دانشگاه استنفورد ۱۲۵ سالگی خود را جشن گرفت برای کاربردی‌سازی فضاهای آموزشی خود، با نظرسنجی از دانشجویان حاضر در سال ۱۹۸۳ نسبت به گسترش فیزیکی خود اقدام کرد و رشته‌های نوینی که ایجاد کرده بود را در مراکز تخصصی آن جا داد.

